

IOAN GEȚIA – MEMORII DIN MARELE RĂZBOI

*Nicolae Bocșan**

Cuvinte cheie: Marele Război, memorialistică, Italia, Biserica Ortodoxă Română din Banat

Keywords: the Great War, memoirs, Italy, the Romanian Orthodox Church from the Banat

Despre Ioan Geția s-a scris foarte puțin¹, încât a rămas necunoscut istoriei Bisericii Ortodoxe Române din Banat.² S-a născut în 10/22 august 1887 la Sârbova. A absolvit opt clase gimnaziale la Gimnaziul superior din Beiuș, unde a obținut și diploma de maturitate. A urmat cursurile Institutului teologic din Caransebeș, pe care le-a finalizat în 7 septembrie 1911 și a obținut examenul de calificățiune în preoție cu calificativul “distins”. În perioada 4 octombrie 1911 – 27 martie 1912 a urmat cursul de “tovărășii”, organizat de Federația cooperativelor germane din Darmstadt, absolvit cu calificativul “bun”, preocupat să cunoască această “importantă organizație pentru viața de la sate”. A fost hirotonit preot în 2/15 februarie 1914 și în același timp a fost numit capelan protoprezbiteral pe lângă protopopul Panciovei, Trifon Miclea, cu sediul la Satul Nou.³ În urma publicării postului vacant de capelan pe lângă preotul George Popa din Greovaț⁴, în 7 octombrie 1913 se înscrie la concursul pentru ocuparea acestui post. Sinodul parohial extraordinar din comuna Greovaț, sub prezidiul administratorului protoprezbiteral Mihail Gașpar l-a ales în 24 noiembrie 1913 de capelan cu drept de succesiune pe lângă preotul Gheorghe Popa. Consistoriul a cerut revizuirea concursului din lipsă de formă. Membrii scaunului protoprezbiteral Oravița, sub președenția lui Aurel Iana, asesor ordinar al scaunului, preot în Maidan, în 8/21 martie 1914 au

* Universitatea “Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Str. Mihail Kogălniceanu, nr. 1, e-mail: nicolaebocsan@yahoo.com.

¹ “Protopopul Ioan Geția”, *Mitropolia Banatului* XV, nr. 7–9 (1965): 640–642.

² Mulțumiri pr.dr. Daniel Alic și lui Lucian Bot pentru informațiile despre cariera ecleziastică a lui Ioan Geția din arhiva Episcopiei Caransebeșului.

³ Arhiva Episcopiei Caransebeșului (în continuare AEC), 171–III–1940.

⁴ *Foaia diecezană* XXVIII, nr. 38–40 (1913).

revizuit toate actele acestui proces și au constatat că “unicul recurent la postul de capelan au fost Ioan Geția, care posedă calificațiunea recerută și contra căreia alegerii n-a intrat niciun protest legal”. Asesorii scaunului s-au pronunțat pentru aprobarea alegerii. Actele procesului electoral au fost înaintate de administratorul protoprezbiteral al tractului Oravița în 15 martie st.v. Consistoriului diecezan. Consistoriul Episcopiei Caransebeșului a aprobat în 26 martie 1914 alegerea și l-a înștiințat pe protoprezbiterul Trifon Miclea la Satul Nou. În 13 august 1914 Geția s-a întors de la Satul Nou și Mihail Gașpar solicită Consistoriului să aprobe introducerea lui în postul de la Greovaț. Consistoriul a dispus în 1 septembrie 1914 introducerea lui Geția în postul său, în timpul cel mai scurt.⁵ A fost introdus în acest post în 28 septembrie 1914. În 3 martie 1915 anunța Consistoriul că este gata să-și îndeplinească “datorința față de tron și patrie”, că vorbea limba maghiară și germană.⁶ Ca urmare a acestei declarații, în februarie 1916 a fost chemat în serviciul de preot militar în cadrul Regimentului 61 din Timișoara, unde a slujit neîntrerupt aproape trei ani în linia de foc pe frontul italian, iar apoi pe frontul francez de la Verdun. A revenit în postul de capelan de la Greoni, unde a funcționat până în 7/20 mai 1920. De la această dată a funcționat ca administrator protoprezbiteral în Buziaș prin decizia Consistoriului eparhial n. 1035 din 24 aprilie 1920. După ce *Foaia diecezană* din 1 ianuarie st.n. 1921⁷ a anunțat concursul pentru ocuparea postului de protoprezbiter al districtului Buziaș, în 23 decembrie/5 ianuarie 1922 Ioan Geția a depus cererea pentru a candida la acest post. În 29 martie/11 aprilie 1922 a fost ales protoprezbiter al districtului Buziaș. Sinodul protopopesc al districtului Buziaș l-a ales protoprezbiter al districtului cu 56 voturi, față de 11 voturi obținute de contracandidatul său Romul Muntean, preot în Lighet. Cu acea ocazie, deputatul sinodului protoprezbiteral dr. Victor Mercea a cerut Consistoriului să aprobe alegerea în cel mai scurt timp. Numirea în noua calitate s-a făcut în 12/25 iulie 1922, a fost hirotesit protoprezbiter în 28 august/10 septembrie 1922 și a fost introdus în postul de protoprezbiter al Buziașului în 18/21 septembrie 1922⁸, dată de la care a servit fără întrerupere până la despărțirea protopopiatului Buziaș de Episcopia Caransebeșului și trecerea la Episcopia ortodoxă română a Timișorilor, unde a fost desemnat consilier referent. După pensionare a fost preot la catedrala ortodoxă din Timișoara. În calitatea de protopop al Buziașului a semnat studiile *Inventarul vechei biserici ortodoxe române din Buziaș*⁹, *Date referitoare la comuna Buziaș* (din răspunsul la chestionarul

⁵ Dosarul alegerii de capelan pe lângă preotul din Greovaț la AEC, 169–III–1913.

⁶ AEC, 356–III–1914.

⁷ *Foaia diecezană* XXXVI, nr. 51 din 1 ianuarie st.n. (1921).

⁸ Dosarul alegerii lui Ioan Geția ca protoprezbiter al Buziașului la AEC, 36–III–1920 și 171–III–1940.

⁹ *Analele Banatului* II, fasc. 2 (1929): 38–40.

Muzeului Banatului)¹⁰ și un serial de texte memorialistice generic intitulat *Amintiri din război*, publicate în *Calendarul Românului*, între 1930–1938.¹¹ Sunt amintirile sale de pe frontul italian, redactate pe baza unor însemnări consemnate în anul 1916. Ele se referă la perioada 6 martie 1916, momentul plecării pe frontul italian din gara Timișoara și 10 septembrie 1916. Așa cum mărturisea în 1931, sunt reprezentări fragmentare ale autorului despre evenimentele marcante pentru memoria sa din perioada respectivă, când a funcționat ca preot militar pe frontul italian în Regimentul 61 Inf. Timișoara. Ele se încadrează în categoria memoriilor de tip “flash”, amintiri intense, foarte detaliate, de o mare importanță personală, care implică emoții puternice, amintiri care durează “neschimbate mai mulți ani de zile”.¹²

Textele sale păstrează multe din trăsăturile memorialisticii semnalate la toți autorii din țările beligerante. Ele confirmă faptul că atitudinile și sentimentele trăite au fost aceleași, pe toate fronturile, indiferent de armata din care proveneau. Calitatea de preot i-a conferit o mai mare capacitate de înțelegere a sufletului soldaților de pe front, a transformărilor radicale ale personalității umane în contact cu războiul global, cu războiul tehnologic.

Prima amintire este legată, ca la toți memorialiștii, de plecarea pe front, consemnată cu precizie: luni, 6 martie, ora 9,45. Este primul moment când se produce ruptura cu viața anterioară, desfășurată în liniștea unui sat bănățean. Geția trăiește puternic sentimentul desprinderii de rolul său de preot în viața civilă: “E prea puternică metamorfoza prin care am trecut. De la reverenda sfioasă la uniforma militară este oarecare depărtare care impune serioase reflecțiuni, mai ales atunci când în buzunar zace o marșrută cu direcții nemaivăzute”.¹³ Sentimentul rupturii, al despărțirii de cei apropiați a fost amplificat de plecarea în necunoscut, într-o zonă de război care a intrat în conștiința colectivă a românilor din Banat prin jertfa de sânge plătită acolo, la Isonzo-Doberdo. În 1916, Doberdo era deja pentru românii bănățeni un loc comparabil cu Infernul: “Doberdo... Doberdo, schilodirea voinicilor, durerea părinților, jalea

¹⁰ Ibid. III, fasc. 5 (1930): 53–57.

¹¹ Ioan Geția, “Amintiri din război (un atac cu gaz la San Martino)”, *Calendarul Românului pe anul comun de la Christos* (în continuare *Calendarul Românului*) XLII (1930): 94–100; Ioan Geția, “Amintiri din război (dintr-un carnet fragmentar)”, *Calendarul Românului* XLIII (1931): 145–151; Ioan Geția, “Amintiri din război (ofensiva a VI-a de la Isonzo)”, *Calendarul Românului* XLV (1933): 103–111; Ioan Geția, “Amintiri din război”, *Calendarul Românului* XLIX (1937): 107–110; Ioan Geția, “Amintiri din război”, (continuare din anul 1937) *Calendarul Românului* L (1938): 130–134.

¹² Constantin Ticu, *Memoria autobiografică. Definirea sau redefinirea propriei vieți* (Iași: Institutul european, 2004), 16.

¹³ Ioan Geția, “Amintiri de război (Dintr-un carnet fragmentar)”, *Calendarul Românului* XLIII (1931): 145.

soțiilor și sărăcia orfanilor... Doberdo sfâșierea trupurilor, bombardamentul tău sună până departe în inimile iubiților. Din Galiția răutăcioasă la Doberdo-ul crâncen”.¹⁴ Este o imagine intrată în conștiința colectivă a bănățenilor despre modul cum au perceput frontul de la Isonzo-Doberdo, sub marca căruia așează textul memorialistic încă de la debut.

După un popas de o zi la Budapesta, în 8 martie 1916 Geția ajunge la Ljubljana, unde a întâlnit alți doi preoți militari din Banat: Ioan Vida, preot la Reșița Română și Aurel Colojoară, administrator parohial la Omor.¹⁵ Aici a fost sediul clerului militar ortodox de pe frontul italian, protopopul Pavel Boldea, care se bucura de o imagine deosebită în rândul românilor bănățeni pentru atitudinea sa națională: “De acolo de sus, toată puterea și autoritatea și-a pus-o în serviciul neamului și a bisericii sale”.¹⁶ Pavel Boldea a rămas credincios neamului său și a protejat pe toți preoții români militari de pe frontul italian, cea mai mare parte provenind din Episcopia Caransebeșului.

Ioan Geția a plecat spre front joi, 10 martie, la ora 6,45, împreună cu preotul Ioan Vida de la Reg. 43 Inf. Caransebeș. A fost o altă despărțire de lumea anterioară, dovadă că nu a putut să se concentreze la ceea ce îl aștepta: “Cum se face nu pot pricepe, dar firea omenească se apără de această concentrare și ar vrea să fugă din sinea sa spre natura surprinsă în schimbarea podoabelor sale”.¹⁷ Referința la natură a fost considerată o contestație a războiului, semnifica o antiteză între război și natură, urmărește să denunțe absurditatea războiului. Pentru Sylvie Housiel natura liniștită, frumoasă era expresia ordinii naturale ce contrasta cu violența luptelor, cu infernul războiului, semnifica ruptura ordinii anterioare războiului. Natura era un simbol al păcii, un argument într-un discurs care se opunea războiului. Armonia calmă a naturii denunța absurditatea și inutilitatea războiului.¹⁸ Ioan Geția pune în oglindă două priveliști, frumusețea Alpilor la începutul războiului și cea din ziua de operațiuni. După descrierea Alpilor, ultima ocazie de liniște și satisfacție sufletească i-a oferit-o întinsul Mării Adriatice, care îl determină să nu plece, să o admire în continuare, dar soldatul care-l transporta l-a adus la realitate. Imaginea pe care o opune naturii a fost aceea a zonei de operațiuni militare la care a ajuns pe un drum cu noroi roșu, pe care îl curățau prizonierii ruși. Era primul contact al său cu efectele războiului, dar și cu Carstul, cu peisajul său cenușiu de stânci

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid, 146.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Despre semnificația descrierii naturii în memorialistica de război vezi Sylvie Housiel, *Le discours pistolier de la Grande Guerre. Image et témoignages*. Vezi: //experiencedellaguerrereecritureimage.uquam.ca// textes Housiel-Le discours épistolaire de la grande Guerre. Pdf. Consultat la data de 22 iulie 2013.

lipsite de vegetație. Potrivit tipologiei stabilite de Norton Cru, Ioan Geția a fost un combatant, aflându-se direct față în față cu inamicul. El a încadrat preoții militari în categoria combatanților¹⁹, susținând că aceștia în drumurile lor erau mai puțin preocupați să descrie războiul și prezentau mai mult natura înconjurătoare, satele și orașele prin care treceau, recoltele și ocupațiile locuitorilor din regiunile pe care le traversau. Afirmatia lui este valabilă și pentru preotul venit dintr-un sat bănățean, preocupat să descrie peisajul, satele prin care trecea sau modul cum era lucrat pământul: “Satele sunt destul de dese, strânse la un loc și cu case înalte, clădite din piatră. Vița de vie se înșiră pe brațe de lemne în formă de foșoare lungi. Afundături în formă de căldări uriașe numite doline sunt lucrate și bine ținute”.²⁰ Este ultimul aspect de normalitate înainte de prezentarea sa la Lagăr S. Segeti, locul unde era dislocat Reg. 61, după care amintește modul cum s-a familiarizat cu viața de front. A reținut, ca și Băran de altfel, maniera dificilă de aprovizionare a trupelor din linia întâi din cauza bombardamentelor continue ale inamicului. Acestea primeau rația de hrană și apă numai noaptea, pe întuneric, pentru toată ziua următoare: “Căluții mici, încărcăți cu desagi, după ei carele cu butoaiele de apă adusă din depărtări, căci în părțile acestea nu este izvor”.²¹

Obligat să preia repede atribuțiile preotului militar pe front, amintirile rețin în mod semnificativ ordinul comandamentului de armată referitor la îngrijirea cimitirelor, conștient că una din misiunile sale viza moartea: “Despre fiecare cimitir să se facă o schiță, arătându-se precis unde este situat, cum este împărțit. Mormintele se vor numerota și se pune la fiecare o cruce cu inscripția numelui, unității la care a servit și data răposării”.²² Administrarea morții era una din atribuțiile preotului alături de asistența spirituală, efectuarea serviciului religios în diferite ocazii, inclusiv slujba de înmormântare, evidența celor morți, împărțășania soldaților, slujirea Liturghiei duminică și la ceremonii oficiale. Pe front preotul a fost plasat în cadrul ambulanței regimentului, formată din medicul regimentului, un medic auxiliar, care era dr. Buteanu, fiul directorului de la Gimnaziul din Beiuș, un student medicinist și personalul ambulanței, condus acolo de plutonierul Buliga din Dragsina.²³ Ambulanța se afla într-o cavernă, săpată în munte, în formă de U, avea lumină electrică, sală de operații, camere pentru adăpostirea răniților, a medicilor și a preotului.²⁴

¹⁹ Jean Norton Cru, *Du temoignage*, Edition de l'argh Internet (2002), 8.

²⁰ Ioan Geția, “Amintiri din război (Dintr-un carnet fragmentar)”, *Calendarul Românului* XLIII (1931): 146.

²¹ *Ibid.*, 147–148.

²² *Ibid.*, 148.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*, 149.

În timpul ofensivei a 5-a de la Isonzo, Reg. 61 se afla în zona satului San Martino. Prima amintire marcantă despre operațiuni a fost primirea răniților, descrisă cu detalii demne de un reporter de pe front. Geția a citit pe chipurile lor groază și durere. Personalul medical lucra neîntrerupt: “Se desfac bandaje vechi, se cercetează rana, o altă bandajare și apoi biletul pe care scrie numele, trupa și felul ranei. Biletul sau «țidula» cum se zice, îl va purta de acum prin multe spitale... Unii au răni ușoare, zgârâieturi de vreo piatră. Alții, și sunt destui, au mâni, picioare și alte părți ale corpului zdrobite, sfârticate, iarăși alții nu mai au nici cunoștință. Sânge, sânge, sânge, amestecat cu imală. Scumpul sânge omenesc, atât de mult cântat, cruțat, curățit, aici e fără valoare. Pe el se calcă, se mătură, se aruncă în gropane și se astupă cu var”.²⁵ Este o reprezentare generală în memorialistica de război, a dramelor războiului în care sângele uman nu mai avea niciun preț. Era simbolul vieții omului, căreia războiul îi arăta limitele și mai ales faptul că nu mai avea valoare. Reprezentarea sângelui semnifică protestul autorului împotriva războiului și a urmărilor sale pentru om. Preotul obligat să înmormânteze pe cei morți pune în contrast renașterea naturii cu înmormântarea celor decedați: “în primăvara timpurie pământul s-a deșteptat și crește mereu viața încolțită din el. O viață înfloarește și alta se îngroapă”.²⁶

Cea mai pregnantă amintire din război a preotului Ioan Geția se leagă de atacul cu gaze de la San Martino, pe care l-a trăit în mod direct și l-a relatat în cea mai realistă și dramatică imagine de pe front. Dovadă este faptul că începe serialul amintirilor sale din război cu acest episod sângeros care l-a marcat în mod deosebit. Este o altă amintire marcantă care îl determină să prezinte imaginea hidoasă a războiului, moartea colectivă în chinuri sfâșietoare. Este un alt prilej de contestare a războiului nemilos cu viețile oamenilor, a noilor arme de distrugere în masă. Antonio Gibelli considera că războiul total, cum a fost Marele Război, semna primatul tehnologiei asupra naturii, o tehnologie capabilă de distrugere, de înlocuire a naturii.²⁷

Misiunea de a declanșa atacul cu gaze a fost încredințată Reg. 61, amplasat în zona satului San Martino. Era o armă nouă, necunoscută ofițerilor și soldaților, care au fost pregătiți timp de 12 zile în acest scop. Geția prezintă sistemul prevăzut pentru atac. Tuburile pentru răspândirea gazului erau zidite și așteptau numai un vânt favorabil care să bată spre liniile italiene. “Gazul era condensat în tuburi de oțel, la un semnal acestea se deschideau eliberând gazul. Era un gaz ucigător, mai greu decât aerul, care mânat de vânt urma să se așeze în locurile

²⁵ Ibid., 149–150.

²⁶ Ibid., 151.

²⁷ Antonio Gibelli, “Introduzione”, in Paul Fussel, *La Grande Guerra e la memoria moderna* (Milano, 2000), XVI.

mai adâncite, în coline și caverne”.²⁸ Ofițerii și soldații din regiment erau speriați în preajma atacului că vântul se putea întoarce spre liniile lor.

Desfășurarea atacului a fost prezentată în etape, cu o tehnică similară cinematografiei, cu scene relevante prin dramatismul și efectele sale. Începutul atacului cu gaz: “Cum a sâsâit când a fost, cum s-a lărgit și s-a lățit, cum s-a dezvoltat și s-a înmulțit și cum s-a înfrățit cu sufletul atâtor flăși, cum a pornit înainte rostogolindu-se ca un moloh ce înghite viața, s-au îngrozit italienii văzându-l, au căscat ochii și gura, ca în clipa următoare să rămână numai privirea-și înghețată. Fuga nu ajută, molohul se mișcă repede, italienii au încremenit în brațele gazului”.²⁹ Sunt reprezentări audio și video a ceva ce nu era cunoscut celor prezenți.

Etapă următoare a descrierii prezintă primele efecte ale atacului, imediate și devastatoare pentru cei contaminați: “Lumina ochilor li-e furată de durerile și chinurile sălășluite des de dimineată pe pielea plămânilor mistuind-o fără cruțare. Strigăte, văitări, țipete, loviri cu pumnii în cap și în piept, tușite răgușite umplu văzduhul. Pe coasta dinspre Isonzo s-a sălășluit groaza care întunecă toată viața. Auzim cum se apropie de noi oameni otrăviți. Mama mia... Dio mio... sunt italieni. Primele jertfe la ambulanța noastră”.³⁰ Sunt primele efecte înregistrare de Ioan Geția, care duc dramatismul prezentării în crescendo, pe măsură ce efectele atacului cu gaz își dezvăluie urmările devastatoare: “De față ne stau chinuri diavolești fără să putem face ceva... Tușesc, scuipe, le curg bale lungite din gură, din piept, din plămâni, din cele mai dinlăuntru ale lor. Acolo s-a sălășluit moartea, până acolo a împins-o gazul afurisit. Strigăte, vaiete, geme sufletul în ei de durere. Reped mâinile pe piept, își desfac, își trag hainele, le strică și cămașa. Aruncă chipiile de pe cap, ar voi să se ușureze, ar voi să tragă, să scoată ghiarele namilei care le zgârăie viața și puterea. Capul lor se clatină, picioarele le-au slăbit, corpul lor e gârbovit... Gura lor e fiartă, ochii cu puțină lumină în ei. Privindu-i cetim îngrozitorul strigăt după ajutor. În lumina vieții aplicată spre stingere vedem durerea nemăsurată și crescută mai mare decât molohul ucigător. Chinuită, încălțată, cu fruntea până la cer strigă veacului nostru: barbarie, barbarie”.³¹ Tabloul descris, o imagine pe viu a morții, reprezintă un alt protest împotriva războiului și a metodelor de distrugere în masă. Dramatismul descrierii crește progresiv, cu aceeași tehnică cinematografică, pe măsură ce efectele gazului lovesc și pe alți combatanți. Geția reface un portret al militarului intoxicat cu gaz, care întrece tot ceea ce au relatat memorialiștii

²⁸ Ioan Geția, “Amintiri din război (un atac cu gaz la San Martino)”, *Calendarul Românului* XLII (1930): 94.

²⁹ *Ibid.*, 96.

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*, 96–97.

bănățeni, cum a fost Coriolan Băran. Este o descriere cutremurătoare prin capacitatea de a descrie suferința, comportamentul militarului în fața morții. Este o altă viziune asupra morții decât cea pe care a întâlnit-o în cariera sa civilă, care îl copleșește. Autorul descrie, de fapt, ultimele zvâcniri ale celor intoxicați în fața morții, trăirile lor, deznădejdea.

Intervenția medicilor nu are efect decât pentru moment. Și pentru ei cazul era nou și stăteau înfiorați în fața chinurilor lor. Tuburile cu oxigen menite să-i ajute s-au dovedit ineficiente, au amânat numai suferințele, chiar dacă efectul oxigenului mai dădea speranțe pentru cei intoxicați: “Gustând din răcoarea lui cască gura și mai larg, închide ochii strâns să nu fugă puțina lumină ce a mai rămas în ei. Respiră halos... Îi privește... Deodată însă pornește din cele din lăuntru ale sale un val de tuse firoasă, scuipatul se scurge, se scutură de durere... în zadar... a fost prea mare porția... mântuirea de chinuri poate aduce numai moartea... Ea, moartea, e salvarea”.³² Imaginea muribundului intoxicat cu gaze este o altă amintire marcantă, inedită și pentru un preot familiarizat cu moartea. Concluzia că moartea este salvarea pentru a pune capăt chinurilor, ceea ce ilustrează o atitudine în fața morții diferită de cea a unui preot.

Ioan Geția a consemnat neputința medicilor în fața efectelor gazului, faptul că reacția acestora s-a rezumat la cuvântul barbarism. Era victoria tehnologiei asupra vieții, pe care Marele Război a consacrat-o. Dovadă este faptul că toți răniții italieni aduși în prima fază la ambulanță au murit, “unul într-o parte, altul în altă parte, doi grămadă, alții răzimați de zid își scuipă viața. Altul iarăși ca și lovit de mii de cuțite sare în sus, se trânteste pe pământ, își frământă pânțele, își strânge pieptul, se zbate, se tânguie, apoi deschizându-și brațele spre cer urlă de durere”.³³ Este o altă amintire marcantă, o imagine inedită pe care o restituie Ioan Geția, descrierea ultimelor zvâcniri de viață ale celor intoxicați cu gaze, o imagine pe viu a morții percepută de un preot ortodox.

Ultima etapă a filmului atacului cu gaz este consacrată tabloului frontului italian după atac: “Tranșeele italienilor sunt fără viață până la al treilea sau al patrulea rând... Pe locurile unde se rostogolise el, groaznicul, ființa sa, n-a rămas decât moartea chinuitoare. Tranșeele și dolinele italiene erau pline de corpuri, din care ghiarele gazului au răpit viața. S-au stins cam la 10.000 vieți din partea italienilor. Cu un singur semnal atâta moarte s-a semănat atunci, fără morții noștri, numărul cărora a rămas necunoscut”.³⁴ Pentru Ioan Geția războiul semnifica biruința morții asupra vieții și descrierea lui era o contestare a conflagrației, o condamnare în numele darului făcut de Creator omului.

³² Ibid., 97.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid., 97–98.

Temerile militarilor austro-ungari s-au confirmat. Au fost otrăviți și mulți dintre ei din cauza mânuirii neglijente a tuburilor, a schimbării direcției vântului sau pentru că nu mai suportau masca pe figură. Între cei căzuți era și fiul locotenent colonelului Miron Șerb, sublocotenent atunci în Reg. 61. Coriolan Băran evalua pierderile suferite de italieni la 20–25.000 de oameni.³⁵ Memorialistica bănățeană confirmă faptul că italienii nu erau pregătiți pentru un asemenea atac, nu aveau măști ci numai o improvizație pentru a proteja căile respiratorii. “Prea puțin pentru unealta nouă de luptă”.

Urmările atacului le-a descifrat și la ambulanță, unde s-au adunat căruțe cu răniți din amândouă taberele: “Toți tușesc, toți se vaită, se leagănă, se zbat, strigă ridicându-și fața spre cer... abia mai pot răspunde. Se târâie îmbătrâniți și gârboviți nainte de vreme”.³⁶ Șansele de supraviețuire au fost însă mici pentru toți cei intoxicați, indiferent de armata din care proveneau.

Ultima imagine din relatarea atacului cu gaze este aceea a cimitirului, care încheie ciclul reprezentărilor morții pe frontul de la Isonzo. Morții Regimentului 61 au fost așezați în cimitirul de pe dolina Devetaki, cei din alte regimente austro-ungare și italienii au fost depuși în cimitirul din Visintini. Este o imagine comună memorialisticii de război, mai ales că organizarea cimitirelor aparținând armatei austro-ungare a fost reglementată de comandamentul general: “Lungi șiruri de cruci, uscate de dogoarea Carstului, vestesc trecătorului hetacomba de jertfe adusă în sectorul ostilităților cu italienii”.³⁷ Între cei înmormântați acolo se afla și Constantin Iancovici, fost învățător la Sârbova. Sublocotenentul Miron Șerb a fost depus în cimitirul din San Daniel. A fost cea mai traumatică amintire a preotului Ioan Geția de pe frontul italian.

Combatanții de pe Carst s-au luptat și cu căldura dogoritoare, încât ploaia era considerată cea mai mare binefacere. “În această văpaie – scria Geția – s-a iscat focul patimilor, al urei și al dușmăniei înarmate cu toate mijloacele de distrugere. În două focuri se muncea ființa omenească. În forme de schingiuire și de chinuire numai iadul va fi mai iscusit. Carstul, gura Gheenei omenești, fără de fund și fără de spațiu”.³⁸ În acest loc a fost dislocat Regimentul 61.

Vara anului 1916 a fost una agitată pe frontul italian. Atacul cu gaze a demoralizat și combatanții Reg. 61. După șocul suferit, comandanții au cerut preoților să fie prezenți în mijlocul soldaților în tranșee, până în primele linii,

³⁵ Coriolan Băran, “Amintiri”, in Valeriu Leu, Nicolae Bocșan, ed., *Marele Război în memoria bănățeană 1914–1919* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012), 45.

³⁶ Ioan Geția, “Amintiri din război (un atac cu gaz la San Martino)”, *Calendarul Românului* XLII (1930): 99.

³⁷ *Ibid.*, 98.

³⁸ Ioan Geția, “Amintiri din război (ofensiva a VI-a de la Isonzo)”, *Calendarul Românului* XLV (1933): 103.

pentru a-i îmbărbăta și a le reface moralul. A fost o ocazie de a cunoaște și descrie sistemul de apărare din sectorul San Martino: “căile erau tăiate în stâncă, săpate până la înălțimea omului... Prin doline erau ascunzișurile trupelor, în caverne mai mici sau mai mari sau numai niște acoperișuri întărite”.³⁹ Tranșeea ca simbol al războiului apare și în amintirile lui Geția. După descrierea acestora, tranșeele din prima linie erau cele mai expuse. Unele erau adânci de 2 metri, acoperite cu sârmă împletită ca apărătoare împotriva grenadelor de mână. În față aveau drept scuturi plăci de oțel gros. Distanța dintre cele două armate era de 4–8 metri, împânziți cu sârmă ghimpată. Din amândouă părțile se forau tunele pentru a ajunge la inamic.⁴⁰ Deși este o imagine comună tranșeele de pe Carst, Geția a reținut ca element distinct “duhoarea” ce persista între linii: “Între tranșee, agățat și acoperit cu sârme încalcite zace unul sau mai multe cadavre, rămase acolo dintr-un atac mai de mult”.⁴¹ Deși au încercat să le tragă cu cârlige, iar noaptea aruncau acolo var, totul a fost în zadar, “duhoarea e chinuitoare”, scria Geția. A traversat liniile de tranșee sub focul obuzelor de brand, numite de combatanți “mâțe”, care aveau un efect psihic deosebit.

După atacul cu gaze, Reg. 61 a fost împins spre mare în sectorul “Sagrado”. Ambulanța a fost mutată de la Devetaki la Paljkisce, mai aproape de Gorizzia. Are ocazia astfel să viziteze orașul într-o zi mai liniștită. Era dominat de frumoasa Citadella ce păstra și ea urmele războiului, pe alocuri “mușcată de câte o grenadă sau ciuruită de șrapnele”. Casele din oraș erau atinse de obuze, unele și ruinate. Această priveliște îi oferă ocazia să exprime protestul împotriva războiului, firesc la un preot, de data aceasta era și al unui admirator al monumentelor: “Nu merită să fie bombardat cu ghiulele inconștiente. Atâta podoabă să se zdrobească este fără rost și nu înțelegem de ce se face... e prea frumos la Görz și jur. Acolo ar trebui să înflorească viața, bucuria și veselia”⁴², încheie Geția într-o pledoarie pentru inutilitatea războiului.

Ioan Geția a participat la ofensiva a VI-a de la Isonzo, pe care a considerat-o mai “intensivă”. Regimentul 61 a luptat în zona satului San Martino și a înălțimii San Michele. Ofensiva a început în 4 august 1916 printr-un puternic bombardament de artilerie: “Întreg teritoriul din spatele nostru se împănază cu explozii și îndeosebi drumurile, serpentinele, încrucișările de căi și cunoscutele locuri de rezerve, între care și «Lagăr S» se bombardează cu sânghină”.⁴³ Efectele bombardamentului în liniile austro-ungare sunt descrise cu o mare capacitate de observație, cu virtuți de reporter de război. Este o imagine a unui

³⁹ Ibid., 104.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid., 105.

⁴² Ibid., 106.

⁴³ Ibid., 108.

combatant, familiarizat deja cu războiul, care are propriile reprezentări despre începutul ofensivei: “Când se ridică bulgării, e ca un zid enorm pe care îl aruncă pământul în vânății. Culorile cele mai întunecate se împreună într-o negură infernală și fumul exploziilor surii e rânjetul satanic. Mătăhale uriașe se șupesc cu furie către pământ, îl scormonesc cu coarne și ghiare de oțel, pufnesc, tușesc, râgâie îndelung, răcnesc groaznic și se tăvălesc în luptă... Un Hephaistos uriaș se zbugiumă cu un imens târnăcop înfocat în brațele sale de fier, răscolind măruntaiele pământului. Auzul prinde un vuiet, bubuit neîntrerupt, urletul de uragan distrugător”.⁴⁴ Era începutul ofensivei ce anunța efectul distrugător al războiului tehnologic asupra naturii, simbolul păcii.

Nici misiunea preotului nu era ușoară în aceste împrejurări. El trebuia să poarte grijă și “pentru ranele sufletești”, misiune deloc ușoară deoarece “singurul medicament e cuvântul, cu care se nizuiește preotul să îndrepte sufletul obosit spre nădejdea în ajutorul atotputernicului Dumnezeu”.⁴⁵ Providența divină era considerată unica speranță în ororile războiului. Pe lângă alinarea celor suferinzi, preotul făcea serviciul religios la înmormântarea celor căzuți și numărul acestora nu era mic. Geția constata cu tristețe că la cimitirul de la Devataki “s-a înmulțit lucrul, ba a trebuit să se ceară ajutoare pe lângă patrula obișnuită, pentru ca să se poată pregăti locul de vecinică odihnă pe seama tuturor celor căzuți”.⁴⁶

Înmormântarea celor căzuți în timpul ofensivei italiene a pierdut mult din tipicul său religios, apare ca o rutină, mai degrabă ca o ipostază a luptelor. Moartea și mormintele erau parte organică a războiului. Serviciul religios la înmormântare era limitat, redus la slujba prohodului: “În loc de clopote deasupra noastră sună și răsună în calea lor granatele... Ce se lucrează acolo sus nu este pământesc și ce se suferă și se prestează nu mai este omenesc. Gloanțele, granatele, șrapnelele, ruinele și alte instrumente nu zboară singuratece, trimise din mii de guri, ele înaintează în coloane. Unde cad și unde se crapă de explozie, acolo parcă nu mai rămâne nici pământul”.⁴⁷

Ofensiva a VI-a s-a desfășurat în defavoarea trupelor austro-ungare. Cu efectivele mult reduse, Reg. 61 a fost obligat să se retragă în fața superiorității italienilor pe toate planurile: “Apărarea pozițiilor noastre este numai de scurtă durată. Sectoare întregi se pierd... Ofensiva este de intensitate necunoscută până acum, iar trupele noastre stau răzimate numai pe puterile proprii. Suntem în ziua a patra sau a cincea și nu vedem niciun ajutor trecând peste ai noștri, nu avem nicio nădejde de la spate, suntem descoperiți”.⁴⁸

⁴⁴ Ibid., 107.

⁴⁵ Ibid., 108.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid., 109.

După 13 luni de lupte, în 9/10 august Reg. 61 s-a retras, abandonând sistemul de apărare de până atunci, “fortărețe în adevăratul înțeles al cuvântului”, cum scria Ioan Geția, pentru care s-au făcut mari eforturi. Pregătirile pentru retragere l-au obligat să înmormânteze ultimii militari căzuți. Au fost depuși în grabă, într-o groapă a Reg. 46, fără cruci însă, pentru că nu mai aveau. Retragera s-a făcut într-o atmosferă deprimantă, provocată de numărul mare al răniților, cărora ambulanța nu le mai putea face față, mai ales că nu mai aveau materiale pentru pansare. Regimentul a avut pierderi mari în retragere. Pe fundalul retragerii, proiectează imaginea frontului “care arde cu toate culorile văpăiei”. Se distinge imaginea înălțimii San Michele în flăcări, asemănată cu aceea a unui vulcan din care lava se scurgea până la Adriatică.⁴⁹ Astfel ofensiva a VI-a de la Isonzo s-a încheiat cu înaintarea italienilor. Pe lângă pierderile umane mari, trupele austro-ungare au fost obligate să abandoneze tranșeele, cavernele, drumurile construite cu mari sacrificii umane și materiale.

Regimentul 61 s-a retras într-o primă etapă la Kostanjevica-Karst, unde până atunci s-a aflat Comandamentul Corpului VII austro-ungar. Au găsit un sat mort. Școala care a servit drept sediu Comandamentului corpului VII era pustie, în sat casele erau stricate, ciuruite, drumurile sparte. Biserica a avut cel mai mult de suferit. Aprovizionarea cu apă și mâncare era foarte grea.

Pentru preotul Geția o amintire marcantă în acest peisaj dezolant a fost primirea capelei campestre, pe care o descrie în premieră în memorialistica bănățeană: “o ladă frumoasă, vopsită în negru, măsurând circa 1 metru lungime, 60 cm. lățime și 50 cm. înălțime, deasupra cu inscripția «gr.ort. Feldkapelle no.66». Înăuntru se aflau cele necesare pentru celebrarea Sf. Liturghii, în afară de sf. Antimis”.⁵⁰

Cu ocazia zilei împăratului, 18 august, preotul a oficiat o slujbă religioasă. A oficiat serviciul religios într-o poiană, în prezența a ceea ce a mai rămas din regiment. Era un moment de liniște, amplificată de pacea ce o transmitea natura, cea care i-a oferit locul unui lăcaș de cult: “Frunzișul viu care ne înconjoară e ca un zid dintr-un mare lăcaș”.⁵¹ Verdele păduricii Temnica-Lipa era o binefacere după traumele suferite. În mod simbolic, în loc de busuioc Geția a folosit un mănunchi de frunze. Natura invocată reamintește liniștea și atmosfera de reculegere din biserică, pe care o opune distrugerilor războiului. În atmosfera pașnică oferită de natură “din toate piepturile se înalță rugăciunea fierbinte în care cerșim iertarea și mântuirea”.⁵²

⁴⁹ Ibid., 110.

⁵⁰ Ioan Geția, “Amintiri din război”, *Calendarul Românului* XLIX (1937): 109.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid., 110.

Regimentul a trăit un an printre stâncile Carstului luptând cu inamicul și cu relieful care nu le-a fost întotdeauna prielnic. Din vara anului 1915 până în august 1916, scria Geția, militarii au trăit “zguduiți tragice” care le-au afectat moralul. Puținele momente de liniște erau prilejuri de a se despărți de ororile războiului, de a se bucura de pacea și frumusețea peisajului. În august 1916, regimentul se afla în păduricea de la Lipa, “frumoasă, tânără și plină de viață”. Tinerețea combatanților și a naturii au făcut ca cei dintâi să se împrietenească cu peisajul, să evadeze din atmosfera de confruntare în momente de pace: “Pajiștea din care crescuseră arborii mlădioși era și ea fragedă, ca anii copilăriei și verdele strălucitor era asemenea nădejdei nevinovate, care luminează anii zburdălniciei”.⁵³ Învierea naturii simboliza triumful vieții asupra morții, speranța reîntoarcerii soldaților la viața de dinainte de război.

Războiul însă a continuat, iar așteptata pace s-a mai prelungit. Unitățile austro-ungare au fost hărțuite continuu de italieni. Reg. 61 a fost trimis în prima linie la San Grado di Merna. În 28 august 1916 militarii au primit știrea intrării României în război alături de Antantă, salutată din tranșeele italiene cu urale “Evviva” și cu manifestări de neîncredere și suspiciune din partea reprezentanților altor popoare. Secuții au cerut să fie lăsați să plece la casele lor să-și apere avutul și li s-a aprobat. Comandanții nu mai aveau încredere în ofițerii și soldații români, aceștia erau mereu suspectați, încât au fost obligați la o izolare voluntară, nu mai schimbau niciun cuvânt, numai priviri și tăcere.

În această atmosferă, preotul Ioan Geția a primit ordin să se prezinte la Ljubljana, la protopopul Pavel Boldea. La întrunire au participat preoții militari Romul Ancușa, paroh la Văliug, Cornel Panciovan din Mărcina, Coriolan Buracu, administrator parohial la Mehadia, Iosif Drăgoi, preot în Globurău și doi preoți sârbi. Retrași în parcul Tivoli din oraș, pentru a fi la adăpost de urechile spionilor austro-ungari, protopopul i-a adus în mijlocul naturii pentru a-și descărca inima de furtuna care îi provoca sufletul ca urmare a înfrângerii armatei române la Turtucaia. În aceeași seară, la cafeneaua Union din oraș, în public protopopul le-a spus preoților săi: “Nu vă temeți până mă vedeți”.⁵⁴ Era un mesaj de încurajare, de speranță și nădejde pentru viitor. Amintirile lui Geția se încheie cu un luminos portret făcut protopopului, un omagiu postum adus acestuia, care a fost un adevărat părinte pentru toți preoții militari români de pe frontul italian, majoritatea proveniți din Episcopia Caransebeșului.

Preotul militar Ioan Geția a ținut să-și publice amintirile din război în calendarul eparhiei sale, unde și-au publicat memoriile de război și alți slujitori ai bisericii, preoți și învățători. În continuarea tradiției grănicerești, calendarul a promovat consecvent în perioada interbelică literatura războiului. Geția nu

⁵³ Idem, “Amintiri din război”, (continuare din anul 1937) *Calendarul Românului* L (1938): 130.

⁵⁴ Despre întâlnirea preoților militari cu protopopul Pavel Boldea, *Ibid.*, 131–134.

mărturisește ce l-a determinat să scrie amintirile sale. Ca preot nu a fost de acord cu războiul și cu ororile sale. Amintirile traumatice l-au determinat să o facă. A scris atât din perspectiva preotului slujitor, cât și a combatantului din tranșee, care a trăit, alături de ceilalți militari, transformările omului și ale personalității umane în timp de război. Din atari motive, reprezentările sale despre război sunt comune cu cele consemnate de alți autori. A reținut absurditatea războiului, caracterul global al Marelui Război, triumful noii tehnologii de a provoca moarte, sânge, de a distruge natura, viața în tranșee, în opoziție cu pacea și liniștea naturii sfârtecate de canonadă, ruina satelor, distrugerile din orașe, foamea, lipsurile generale, spaimetele, frica și tot dezastrul provocat civilizației și culturii. A scris amintirile cu talent, cu simț de observație special, mai ales când descrie avaturile ființei umane, sufletul combatanților. Amintirile sale sunt printre cele mai reprezentative texte ce compun memoria românilor din Banat despre Primul Război Mondial.

IOAN GEȚIA – MEMORIES FROM THE GREAT WAR

Abstract

The study represents Ioan Geția's memories from the Great War, an unknown individual in the history of the Romanian Orthodox Church. The main stages of his ecclesiastic career were identified, the priest being sent for the Italian front, in 1915, as a church chaplain of the 61 Infantry Regiment from Timișoara. His memories show less known moments and behaviors of the Romanians on the Italian front. The memories were published in a series in *Calendarul Românului* of Caransebeș Bishopric.

Pr. Ioan Geția
(sursa: banaterra.eu)